

Puerulus ad Chrīstī convīvium

ex “Дневник писателя”, iānuāriō 1876

scrīpsit Фёдор М. Достоевский

vertit Michele Palese

Puerulus “cum manū”

Puerī sunt hominēs īnsolitī, illī in somnīs appārent. Ante diem fēstum et in ipsō diē festō ante diem nātālis Chrīstī ego foris, in angulō nōtō, ūnum puerum occurrere solēbam, quī nōn plurēs quam septem annōs habēbat. In terribilī algōre indutus erat ferē
5 aestīve, sed collum eius obstringēbātur ab aliquō obsoletō linteō, – id aliquem (**mit-**
tentem) eum ōrnāvisse significat. Ille ambulābat “cum manū”; ea est locūtiō singulāris, quae mendicāre significat. Locūtiōnem hanc commentī sunt illī puerī ipsī. Tālium puerōrum, illī similēs, magna multitudō est, illī errant in viā vestrā et ululant aliquid quid ēdidicerant; sed iste nōn ululābat et loquēbātur aliquō modō innocenter et īnsuēte et
10 summā spē oculōs meōsintuēbātur, – ergo opus sane nuper suscepit. Interrogātiōnibus meis dīxit sibi sororem esse, sine opere, aegram; fortasse, et vērū est, sed ego modo postea cognōvī istōrum puerōrum magnam multitudinem esse: eōs “cum manū” mittunt etsī terribilis algōr est, et sī nihil percipiant, forsīt eōs **plāgae expectent**. Assibus perceptīs, puer revertitur manibus rubrīs, frigore rigentibus in aliquem hypogēum, in
15 quō ēbrius fit quidam grex dissolutōrum, ex iīs, quī “opere in fābriculā vespere dieī sātūrnī dētrectātō, opus nōn ante vesperem dieī mercuriī resuscipiunt”. Illic, in hypogēis, ēbriae fiunt cum eīs ēsurgentēs et verberatae uxōrēs, et illic gemunt ēsurgentēs infantēs eōrum. Vodca, et sordēs, et dissolūtiō, et precipuae, vodca. Puerulum assēs perceptōs ferentem statim in gāneam mittunt, **et ille affert vīnum**. Ludentēs illī quoque aliquandō
20 īfundunt in ōs cotylam et rīdent, cum ille, exanimātus, prope sine memoriā humī prōcumbit,

*...et in ōs mihi pessimam vodcam
crūdēliter īfundēbat...*¹

¹cfr. “Детство”, Н. А. Некрасов

Cum ille crēscit, eum subito pellunt in aliquam fābriculam, sed omnia, quae ab illō
 25 merentur, illi iterum ad dissolūtōs afferenda sunt, quī ea iterum bibendō dissipant. Sed
 quidem ante opus fābriculae istī puerī fiunt **perfectī/plānē** scelestī. Errant in oppidō et
cognōvērunt locōs in variīs hypogēis, in quōs possunt īnsinuārī et ubi dormīre neque
 ab ūllō cōspicī possunt. Ūnus ex eōrum pernoctāvit aliquot noctēs apud iānitorēm
 in aliquā cistā, neque ille eum invēnit. Sīc latrunculī fiunt. Fūrta assidua cūra puerīs
 30 octō annōrum quoque fiunt, etsī aliquandō eōrum factōrum nēquitiam nōn sentiunt.
 Omnia tandem patiuntur – famem, frīgōrem, plāgās, – ūnā modo causā, libertātis causā,
 et ab eōrum dissolūtīs fugiunt ut ipsī sōlī vagent. Hic ferus animāns aliquandō nihil
 intellegit, nec ubi habitet, nec cuius nātiōnis ille sit, neque an deus an rex sit; quaedam
 dē eis dīcuntur, quae etsī nōn vērā videntur, vērā tamen sunt.

35 Puerulus ad Chrīstī convīvium

Sed ego sum scrīptor, et, ut vidētur, ipse fābulam commentus sum. Cūr scrībō: “vidē-
 tur”? Ipse enim sciō fortasse, me eam commentum esse, sed putō hoc alicubi et quon-
 dam accidisse, hoc ipsum accidisse vespere ante nātālem Chrīstī, in *quādam* magnā
 urbe et in terribilī algōre.

40 **Mihi vidētur** in hypogēō esse puer, adhūc parvus, sex annōrum aut etiam paucio-
 rum. Hic puer experrēctus erat māne in frigidō et hūmidō hypogēō. Indutus erat aliquā
 subūculā et tremēbat. Spīritus eius ex ōre ēvolābat et albus vapōr fīēbat, et ille, sedēns in
 angulō super cistā, ob taedium hunc vapōrem ex ōre expīrābat et laetābātur, aspiciēns
 quōmodo ēvolāret. Sed is multō ēsse cupiēbat. Is ā māne nonnumquam adierat ad tabu-
 45 lam, ubi super tenuissimō tapētī et super quādam sarcinā sub capite prō pulvīnō positā
 māter eius aegra iacēbat. Quōmodo illa hūc cessit? Certē, advēcta erat cum filiō suō ab
 aliō oppidō et repente in morbum incesserat. **Dominam angulōrum** comprehenderant
 pūblicī ministrī ante duōs diēs; inquilīnī ob diēs fēstōs abierant, modo ūnus dissolū-
 tus mānsit, et iam tōtum diēm ebriissimus **iacēbat** ut mortuus, nōn exspectāverat diem
 50 fēstum. In angulō oppositō gemēbat ob dolōrem articulōrum quaedam octōgēnāria ve-
 tula, quae fuerat aliquandō et alicubi puerōrum cūstōs, et nunc sōla moriēbātur, cum
 singultū flēns, **adeō** ringēns et ululāns puerō, ut ille coeperit **prore??** percellī cum illius
 angulum appropinquāret. Ad bibendum aliquid **repperit** in vestibulō, sed pānis cru-
 stās nusquam repperit, et iam noviēs adierat ut excitāret mātrem suam, et nunc simplus
 55 adībat. Incēpit eum terrēre, tandem, obscuritās: multō enim ante factus erat vesper, et
 lampadēs nōn accenditur. Vultum māttris attrectāns, ille stupefactus est, quia illa im-
 mōta et tam frīgida facta erat, quam parietēs. “Magnus frīgus est hīc”, – cōgitāvit ille,
 stetit paulum temporis, īncius habēns manum suam in umerō exanimis, posthāc expi-
 rāvit ad digitulōs suōs, ut **tepefēcerit** illōs, et subito, parvō eius capitis tegumine repertō,
 60 quiētē, attrectāns, **exīvit** ex hypogēō. Ille certē et antea īsset, sed canem timēbat, qui sūr-

sum, in gradibus, tōtum diem ante iānuam vīcīnōrum stābat. Sed canis iam aberat, et ille sine morā exīvit in viam.

Domine, quālis urbs! Numquam ille vīderat aliquid simile. Illīc, unde advectus erat, **nocte est tālis nigram obscuritās, ūna lampas cuique ūnī viae**. Ligneae humilēs domūs clauduntur valvīs; Foris, cum obscurātur, – nēmō est, omnēs sē inclūdunt domi, et modo ululant solidi gregēs canum, centum et mīlia eōrum, ululānt tōtam noctem. Sed illic saltem tam calidus erat aer et **dabant ei ut ēsset**, sed hīc – ō domine, utiname ēsse posse! Et quantus hīc strepitus et fragor, quanta lūx et quot hominēs, equi et vehicula, et alor, alor! Vapor concrētus ēvapōrat ab equīs correntibus, ex calide spīrantibus rōstrīs eōrum; quamvīs mollis nix sit, sonant illidentēs lapidibus soleae ferreae, et omnēs tam vehementer sē impellunt, et, ō domine, **quam ēsse vult**, etiam modo quoddam frustulum, et quam dolent nunc digitulī. Iūxtā illum praeterīvit cūstōs ōrdinis et in diversum convertit, nē puerulum vidēret.

Ecce alia via, – ō quam lata est! Ecce hīc nunc **calcor** fortasse; ō quam magnā vōce omnēs clāmant, currunt et vehuntur, et lūx, lūx! Et quid est istud? Ūh, quam magnum specularium, et trāns specularium est conclāve, et in conclāvī est arbor alta ūsque ad tēctum; illa est abiēs, et quot lūcēs in eā sunt, quot aureae scidulae et māla, et circum ea sunt etiam pūpae et parvī equi; et in conclāvī currunt puerī, ēlegantēs, mundi, rident et lūdunt, et edunt, et aliquid bibunt. Ecce haec puella incēpit cum puerō saltāre, quam pulchra puella! Ecce mūsica, trāns specularium eam audītur. Puer aspicit, mīrātur, et rīdet, sed illi iam pedum digitulī dolent, et manuum facti sunt plānē rubrī, iam flecti nōn possunt et dolent cum moveantur. Et subitō puer **meminit**, sibi dolere digitulī, lacrimāre incēpit et praecurrit, et ecce iterum videt trāns aliud specularium conclāve, iterum illīc arborēs sunt, sed in mēnsīs sunt pirogī², et multa genera illōrum – refertī amygdalārum, rubrī, flāvī, et sedent illīc quattuor dīvitēs, et cum aliquis adit, illi dant pirogōs, et iānuā continenter aperītur, intrant ad illōs ex viā multī hominēs. Sē insinuāvit puer, repente aperuit iānuam et intrāvit. Ūh, quantum ad illum ululāvērunt et **quatiēbant** manūs! Ūna mulier celeriter accessit, et posuit in manū **illī** assem, et illa ipsa aperuit illi iānuam. Quantum ille territus fuit! Et as cecidit et tinnīvit illidēns gradibus: nōn poterat flectere suōs rubrōs digitulōs et eum tenēre. Excucurrit puerulus et celeriter abīvit, quō, et ille nescit. Vult ille dēnuō flēre, et metuit, et currit, currit et in manūs expirat. Et pavōre percellitur, quia subitō ille intellegit sē solum esse, et repente, domine! Quid est hoc iterum? Stat multitudō hominum et mīrantur: trāns vitrum fenestrae sunt trēs pūpae, parvae, vestibis rubrīs et viridibus indutae, et vērē vīvae esse videntur! Ūnus est senex sedēns et magnā violā canere vidētur, alii duo stant et parvīs violīs canunt, et capita sua **oscillant**, et alius alium cōspicit, et illōrum labia moventur, loquuntur, certē loquuntur, – sed nōn audiuntur ob vitrum. Et prīmum putāvit puerulus, illōs vivōs esse, et cum intellēxit, illās pūpās esse, – repente rīsīt. Numquam vīderat ille tālēs pūpās et nesciēbat illās exsistere! Et multō vult ille flēre, sed pūpae sunt

²*pirogī, pirogōrum, m = cibus russicus (перогы)*

- 100 tam iūcundae. Repente illī aliquis subūculā eum prehensisse videtur: perfidus puer stābat post, et subitō illī caput percussit, scidit capitis tegumen, et illum supplantāvit. Prōcubuit puerulus humī, tum clāmāvērunt, obstupefactus est ille, exsiluit et celerimē cucurrit, et subitō intrāvit quō et ille nesciēns, in aditum, in ignōtam aulam, – et post lignōrum struem cōnsidit: “Hīc nōn reperiā, etiam tenebrae sunt”.
- 105 Cōnsidit et complicātus est, et ipse nōn potest spīrāre ob terrōrem, et repente, immō repente, tam valuit: manūs et pedēs dēsiērunt dolēre et tantus tepor fuit, tantus tepor, sicut prope camīnum; et ecce exsiluit: āh, ille obdormīverat! Ō, quam grātē est hīc obdormīre: “Sedēbō hīc et dēnuō vīsam pūpās, – cōgitāvit puerulus et arrisit, – immō vīvae videntur” Et subitō eī mātrem suam super sē cantiunculam canentem audire videtur. “Mamma, ego dormiō, āh, quam hīc dormīre grātum!”
- 110 – Venī ad me, ad abiētem, puerule, – subitō susurrāvit super eum clēmēns vōx.
- Is primum putāvit, hanc mātrem suam esse, sed nōn, nōn est illa; quis est quī eum vōcāvit, is nōn videt, sed aliquis ad eum incurvātus et eum complexus est in tenebrīs, et is tetendit manum et... repente – ō, quam lūcem! Ō, quam abiētem! Sed haec abiēs nōn
- 115 est, is nōndum viderat tālēs arborēs! Ubi est is nunc: omnia splendent, omnia fulgent et circum sunt pūpae, – sed nōn, hī sunt puerulī et puellulae, sed tam lūcentes sunt, omnēs illī volūtant circum eum, volant, omnēs ōsculantur eum, tollunt eum, ferunt sēcum, et is ipse volat, et videt is: mātrem eum cōnspicientem et laeta ridentem.
- Mamma! Mamma! Āh, quam bene valeō hīc, mamma! – clāmat illae puerulus, et iterum ōsculātur puerōs, et vult is quam primum illīs nārrāre dē pūpīs post specularium.
- 120 – Quī estis, puerulī? Quae estis, puellulae? – interrogat is, rīdēns et illōs amāns.
- Haec est “Christī abiēs”, eī respondent illī. – Apud Christum semper hōc diē abiēs est parvīs puerīs, quibus abiēs sua nōn est... – Et ille cognōvit, puerōs et puellās talēs esse, sicut sē/eum?, puerulī, sed aliquī gelū mortuī sunt in suīs cistīs, in quibus illī
- 125 alii??? dērelictī super gradūs ad forēs peterburgēnsium magistrātuum sunt, alīi mortuī sunt apud educātricēs, illīs datī ab orphanotrophīs ut alerentur³, alīi mortuī sunt apud ūbera siccāta illōrum mātrem, in samārēnsis annōna⁴, alīi mortuī sunt in carrīs tertīi ōrdinis ob fētōrem, et omnēs nunc hīc sunt, omnēs sunt ut angelī, omnēs apud Christum, et ille ipse est inter illōs, tendit ad illōs manūs, et benedīcit illōs et illōrum matrēs quae
- 130 peccāverunt... Et matrēs illōrum puerōrum stant, seorsum, et flent; quaeque agnōscit puerulum suum aut puellulam, et īi advolant ad illās et illās ōsculantur, illīs lacrimās suīs manibus dētergunt et ōrant nē fleant, quia illīs hīc tam grātum est...
- Et infra, postrīdiē māne, iānitorēs invēnērunt parvulum cadāver incursī et gelū mortuī post lignōrum struem puerulī; repperērunt et illius mātrem... Illa iam mortua est
- 135 anteā; ambō sē rūsus vidērunt apud Dominum Deum in caelō.

³Tunc orphanotrophīi dabant educātricibus puerulōs, ut illī alerentur, et illae, magna pars quārum ex Finlandiā erat, prō labōribus suīs accipiēbant pecūniam et vestīmenta. Ut scribēbant illius temporis ephēmeridēs, plūrimī illōrum puerōrum moriēbantur.

⁴1873-1874, post aliquōs annōs, in quibus paulum agrī ferēbant, in regiōne samarēnsē fuit “nimis terribile” annōna.

Cūnam commentus sum hanc fābulam, **quam?** nōn licet in commūnī et ratiōnī cōsentāneō diāriō esse, etiam **scrīptōris**? Et pollicitus sum fābulās magna ex parte dē **quibus** vērē accidērunt! Sed ecce, mihi continenter videntur, haec omnia vērē accidere potuisse, – id est, id quod accidit in hypogēō et post lignōrum struem, sed dē abiēte
140 Chrīstī – equidem nesciō, quōmodo vōbīs dīcere **possim**, potueritne hoc accidere, an nōn? Ob hanc rem ego scrīptor sum, ut commīniscar.